

У статті обґрунтовано доцільність вдосконалення облікової політики щодо товарних запасів шляхом стандартизації вибору методу списання та впровадження чіткого порядку оцінки чистої вартості реалізації з використанням достовірних джерел. Це підвищить точність обліку та обґрунтованість коригувань у звітності.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-02_ukr_2016.pdf (дата звернення 25.05.2025 р.).
2. Остап'юк Н. Облік запасів в МСБО. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-msfo-28-uchet-zapasov-v-msbu> (дата звернення 25.05.2025 р.).
3. Рогозний С., Дядюн О. Особливості застосування облікових оцінок за МСФЗ в умовах воєнного стану: оцінка запасів у форс-мажорних ситуаціях. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/reader/BZ013787> (дата звернення 25.05.2025 р.).
4. Розіт Т.В., Слюніна Т.Л. Деякі аспекти відображення запасів у МСФЗ-звітності. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 136. С. 136–141. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/28_2_2018/30.pdf (дата звернення 25.05.2025 р.).

Роботу виконано під науковим керівництвом канд. екон. наук, доц.
Тетяни ІГНАТЕНКО

ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ З ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

**БЕЛКІНА Ю., 1 курс ФФО ДТЕУ,
спеціальність «Облік і оподаткування»,
освітня програма «Облік і оподаткування в міжнародному бізнесі»**

У статті досліджено сучасні підходи до організації обліку виробничих запасів на підприємствах України. Висвітлено нормативно-правову базу, яка регламентує облік запасів, а також основні завдання, які вирішуються при організації їх обліку. Особлива увага приділяється оцінці надходження та вибуття запасів, методам списання (FIFO, LIFO, середньозважена собівартість), а також документальному оформленню операцій з матеріальними ресурсами. Розглянуто типові проблеми та запропоновано шляхи удосконалення обліку з метою підвищення ефективності управління виробничими ресурсами підприємства.

The article examines modern approaches to the organization of inventory accounting at Ukrainian enterprises. The regulatory framework governing inventory accounting is highlighted, as well as the main tasks that are solved when organizing their accounting. Special attention is paid to the assessment of inventory receipts and disposals, methods of write-off (FIFO, LIFO, weighted average cost), as well as the documentation of operations with material resources. Typical problems are considered and ways to improve accounting are proposed in order to increase the efficiency of management of the enterprise's production resources.

Актуальність теми. Облік виробничих запасів підприємства відображає наявність, рух, оцінку та використання матеріально-технічних ресурсів, необхідних для забезпечення виробничого процесу. Запаси це активи, які утримуються для продажу за умов звичайної

господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Виробничі запаси – це матеріальні цінності, які призначені для використання у виробничому процесі з метою виготовлення продукції, виконання робіт або надання послуг [1, с. 1].

Запаси визнаються активом, якщо існує вірогідність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, і їх вартість може бути достовірно визначена.

Метою дослідження є вивчення теоретичних засад та практичних аспектів обліку виробничих запасів підприємства. У центрі уваги – аналіз чинної нормативно-правової бази, зокрема НП(С)БО 9 «Запаси» [1, с. 1], і способів її застосування в обліковій практиці. Дослідження спрямоване на виявлення проблем, що виникають у процесі обліку, оцінки, списання та контролю за використанням запасів.

Особлива увага приділяється аналізу наукових підходів до вдосконалення облікової політики підприємства. Також ставиться завдання визначити роль автоматизації обліку в забезпеченні точності та оперативності облікових даних. Важливим є вивчення впливу обліку запасів на фінансові результати діяльності підприємства. У межах дослідження формуються практичні рекомендації щодо підвищення ефективності системи обліку виробничих запасів.

Результат дослідження. Виробничі запаси є основою для здійснення безперервного виробничого процесу на підприємстві, тому від ефективності їх обліку та управління значною мірою залежить фінансово-господарська діяльність суб'єкта. В сучасних умовах воєнного стану, нестабільного ринку постачань, інфляції та зростання цін на ресурси, значно зростає роль контролю за рухом, зберіганням та використанням запасів.

Недостатній рівень організації обліку, помилки у формуванні первісної вартості, неефективне списання або затримка в обліковому відображенні руху запасів можуть призводити до істотних викривлень фінансової звітності та втрати економічної вигоди.

Крім того, багато підприємств використовують застарілі форми обліку або ведуть його частково вручну, що унеможливорює оперативне прийняття управлінських рішень. Проблема ускладнюється недостатньою автоматизацією, слабкою інтеграцією обліку із логістичними процесами та відсутністю ефективної системи внутрішнього контролю. В умовах цифрової трансформації та підвищеної конкуренції ефективне управління виробничими запасами стає необхідною умовою підвищення рентабельності, забезпечення сталого розвитку та мінімізації витрат.

Виробничі запаси є невід'ємною складовою частиною оборотних активів підприємства та забезпечують безперервність виробничого процесу.

Раціональне управління запасами дозволяє знизити витрати, оптимізувати виробничу діяльність і покращити фінансові результати. Ефективний облік виробничих запасів є основою для формування достовірної фінансової звітності та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Водночас, в умовах ринкової нестабільності та інфляції виникають труднощі із забезпеченням точності облікових даних.

Недоліки в організації обліку можуть призвести до викривлення інформації про витрати, необґрунтованих втрат ресурсів та порушення логістичних процесів.

Сучасні підприємства потребують впровадження автоматизованих систем обліку, що сприяють підвищенню оперативності та точності. Також важливим є приведення облікової політики підприємства у відповідність до чинних стандартів бухгалтерського обліку.

Одиницею бухгалтерського обліку запасів є їх назва або однорідна група (вид). Тому в подальшій класифікації групи запасів поділяються на підгрупи, а всередині них – на види, сорти, марки, типорозміри тощо.

Класифікація запасів оформляється розробкою номенклатури-цінника, тобто систематизованим переліком матеріалів, що використовується підприємством, у якому кожному найменуванню, розміру і сорту присвоюється номенклатурний номер (шифр), а також вказуються одиниця виміру і ціна. У подальшому номенклатурний номер запасів вказується в усіх документах, якими оформляється їх рух, що запобігає випадкам пересортиці (тобто помилковому оприбуткуванню або списанню замість одних матеріалів іншими), а також є обов'язковою умовою при автоматизованій обробці інформації по обліку наявності, надходження і витрачання запасів.

У цьому разі номенклатурний номер використовується як ознака (код), за яким можна визначити номер синтетичного рахунка, субрахунка, групи, найменування запасу, його сорт і розмір.

Згідно з НП(С)БО 9 «Запаси» [1, с. 1], до виробничих запасів належать:

- сировина і основні матеріали;
- купівельні напівфабрикати;
- допоміжні матеріали;
- паливо;
- тара;
- запасні частини;
- матеріали, передані в переробку.

У первинному обліку рух запасів фіксується в типових документах (накладних, прибуткових та видаткових ордерах, актах списання). Синтетичний облік здійснюється на рахунку 20 «Виробничі запаси» [2, с. 2]., з субрахунками за видами матеріалів. Аналітичний облік ведеться в розрізі матеріально відповідальних осіб, складів і номенклатурних груп, що дозволяє контролювати залишки по кожній партії. Первісна вартість визначається за витратами на придбання або виготовлення. Для оцінки вибуття запасів застосовують методи: FIFO (перший прибув – перший вибув); середньозважена собівартість; ідентифікована собівартість (для дорогих чи унікальних компонентів).

Вибір методу впливає на величину собівартості продукції та фінансові показники. При цьому окремо існують такі рахунки другого класу, як 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети», 23 «Виробництво», 24 «Брак у виробництві», 25 «Напівфабрикати», 26 «Готова продукція», 28 «Товари». Отже, ці види запасів не включаються до складу виробничих, а обліковуються як окремі види запасів

Проблематика обліку запасів охоплює такі аспекти:

- **оцінка запасів** – дослідники підкреслюють важливість вибору обґрунтованого методу оцінки для забезпечення реальної вартості активів у балансі [4, с. 56];
- **класифікація запасів** – важлива для аналітичного обліку, калькулювання витрат та управління логістикою;
- **методика списання запасів** – облік за методом ФІФО, ЛІФО, середньозваженої собівартості формує різні фінансові результати [5].

На думку Іванової І.Л., «застосування облікових методів повинно залежати від характеру діяльності підприємства та цілей внутрішнього контролю» [6, с. 82].

У дослідженні Сопко В.В. [4, с. 36] наголошується на важливості правильного вибору методу оцінки, адже він безпосередньо впливає на фінансові результати підприємства.

Якісний облік запасів потребує чіткої організації документообігу. Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [9], усі господарські операції мають бути підтверджені первинними документами.

Основні документи: Прибутковий ордер (М-4) – для надходження запасів на склад; Лімітно-забірна картка (М-8) – для відпуску у виробництво; Акт списання матеріалів – для фіксації фактичного використання; Товарно-транспортна накладна – при перевезенні матеріалів.

Аналітичний облік ведеться за видами матеріалів, місцями зберігання, джерелами надходження. Як зазначає Ілляшенко Н.І., ефективний документообіг – ключовий фактор побудови системи контролю обліку запасів [4].

Однією з найпоширеніших проблем є неправильне формування первісної вартості запасів. У дослідженні Савченко Н.В. [5, с.7] зазначено, що багато підприємств не враховують або невірно розподіляють транспортно-заготівельні витрати, що призводить до спотворення фактичної собівартості.

Дані інвентаризацій нерідко виявляють суттєві розбіжності між фактичними та обліковими залишками. Як підкреслює Левченко Т.В. [9, с. 15], основними причинами є: неякісне документальне оформлення; відсутність системи контролю за використанням запасів; недосконалість облікової політики.

У дослідженні Оніщенко С.М. [8, с. 10] вказується на низький рівень цифровізації процесів на малих та середніх підприємствах. Облік ведеться вручну або в застарілих програмах, що ускладнює оперативне управління запасами.

Сучасні наукові дослідження пропонують кілька ефективних моделей:

1. Інтеграція ERP-систем – автоматизує облік, зменшує ризики помилок, забезпечує оперативний контроль (BAS ERP, SAP).
2. Використання ABC-аналізу – для класифікації запасів за ступенем важливості та пріоритетності.
3. Запровадження хмарних технологій – зменшує витрати на ІТ-інфраструктуру та дає змогу здійснювати контроль у режимі реального часу.
4. Облік за центрами відповідальності – підвищує ефективність управління на рівні структурних підрозділів.

На основі проведеного дослідження можна запропонувати для удосконалення обліку запасів здійснювати: регулярне оновлення облікової політики, із чітким описом методів оцінки, порядку списання, розподілу витрат; проведення щоквартальних інвентаризацій для уникнення втрат; навчання бухгалтерів у сфері цифрових технологій обліку; залучення фахівців з внутрішнього аудиту для перевірки системи обліку матеріалів.

Висновки. Облік виробничих запасів є ключовим елементом системи бухгалтерського обліку підприємства, що безпосередньо впливає на формування собівартості продукції та фінансовий результат. Від правильності організації обліку залежить ефективність управління ресурсами та достовірність фінансової звітності.

На практиці часто виникають труднощі з оцінкою запасів, розподілом транспортно-заготівельних витрат та вибором методу списання. Нерідко облікова політика підприємства не відповідає специфіці його діяльності, що призводить до викривлення облікових даних. Наукові дослідження свідчать про необхідність адаптації облікових процедур до умов цифрової трансформації. Впровадження ERP-систем та автоматизованих рішень сприяє підвищенню точності та оперативності обліку. Недостатній рівень внутрішнього контролю та інвентаризації призводить до втрат запасів і порушень облікової дисципліни.

Вирішення цих проблем можливе шляхом удосконалення облікової політики, навчання персоналу та впровадження сучасних ІТ-рішень. Стандартизація процедур обліку та контроль за їх дотриманням забезпечать прозорість і обґрунтованість управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси» (НП(С)БО 9), затверджене наказом Мінфіну України № 246 від 20.10.1999 р.,
2. Жукова І. В. Облік запасів: теоретичні основи та практика застосування // Фінанси, облік і аудит. – 2022. – № 3. – С. 38–43.
3. Сопко В.В. Теорія бухгалтерського обліку. – К.: КНЕУ, 2021. – 456 с.

4. Савченко Н.В. Методика оцінювання виробничих запасів у бухгалтерському обліку // Економіка і організація управління. – 2023. – № 2. – С. 45–50.
5. Іванова І.Л. Актуальні проблеми класифікації запасів в обліковому процесі // Облік і фінанси. – 2022. – № 6. – С. 81–85..
6. Онищенко С.М. Цифровізація обліку виробничих запасів: виклики та перспективи // Економіка та держава. – 2023. – № 11. – С. 31–36.
7. Левченко Т.В. Проблеми інвентаризації запасів на підприємствах України // Бухгалтерський облік і аудит. – 2023. – № 5. – С. 58–63.
8. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

Роботу виконано під науковим керівництвом канд. екон. наук, доц.
Олени ПРОКОПОВОЇ

ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

**БОРОВИК А., 2 курс ФФО ДТЕУ,
спеціальність «Облік і оподаткування»,
освітня програма «Облік і оподаткування в міжнародному бізнесі»**

У статті розглянуто особливості організації та ведення обліку виробничих запасів на аграрному підприємстві. Досліджено та визначено сутність виробничих запасів, запропоновано їхню класифікацію для агропідприємств. Визначено основні проблеми, що виникають у процесі обліку та контролю запасів на підприємствах аграрного сектору. Запропоновано напрямки вдосконалення облікових процесів із метою підвищення ефективності управління виробничими запасами, забезпечення своєчасності, достовірності та повноти інформації щодо стану та руху виробничих запасів.

The article considers the peculiarities of organization and accounting of production inventories at an agricultural enterprise. The essence of production inventories is studied and defined, and their classification for agricultural enterprise is proposed. The main problems that arise in the process of accounting and control of inventories at agricultural enterprises are identified. Directions for improving accounting processes are proposed in order to increase the efficiency of inventory management, ensure timeliness, reliability and completeness of information on the status and movement of inventories.

Актуальність теми. В умовах повномасштабного вторгнення економіка України зазнала суттєвих випробувань. Зокрема, аграрний сектор економіки також відчув на собі цей вплив, який виразився в таких проблемах, як нестабільна економічна ситуація, порушена логістика, руйнування інфраструктури та обмежений доступ до ресурсів. Окуповані ворогом території, знищена сільськогосподарська інфраструктура, заміновані поля та нестача ресурсів призвели в свою чергу до значного скорочення посівних площ. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України очікується, що загальна площа сільськогосподарських культур складе 23 млн. га, порівняно з довоєнним показником у 2021 році – 28,6 млн. га [8]. Водночас, скорочення посівних площ вимагає більш ефективного використання наявних ресурсів, що змушує підприємства шукати нові підходи до управління виробничими запасами

